

Baggesen, gengangeren og ham selv

Stedet betyder faktisk en hel del, når man som jeg skal sige et par ord om Jens Baggesens *Gjengangeren og han selv*. En del af den bog har Søndermarken som vigtig kulisse. Og hvis jeg skulle tilkendegive mit ærinde i dag må det være at tilbageerobre Søndermarken. Den har længe nok været Oehlenschlägers *kulturgebiet* med statue og alting - nu må det være på tide at gøre fordring på området, at *claime* Søndermarken for Jens Baggesen!

Egentlig boede Jens Baggesen ikke i København, han var bare på gennemrejse, men gennemrejsen kom til at trække ud. Til den nødvendige biografiske viden hører, at han egentlig havde slået sig ned i Paris, det gjorde han i december 1800. Han var der mest på grund af sine anden kone, der ikke kunne holde København ud. Men han var der også for at "lære Livets sande velgørende Bitterhed at kende", som han sagde. Men hele tiden trak det i ham - England trak i ham: "Dover! Shakespear! O Hav! O Bjerger! Jeg er henrykt!" Rom trak i ham, men til Rom kom han aldrig; til gengæld skrev han et mageløst digt om aldrig at komme til Rom. "Romerering" - det svarer lidt til, at han kun mådeligt passede sit job som meddirektør for Det kongelige Teater, men til gengæld skrev en ret underholdende "Theateradministratiade".

Og København trak i ham. I 1806 skulle han kun have være på visit i tre uger, men "han fik meget at tænke på" - som Paul V. Rubow siger. Det må man nok sige. Han kom først ud ad vagten i slutningen af maj året efter.

En del af den historie er kendt. Den handler om Oehlenschlägers søster, der betog så mange, men altså også Jens Baggesen. Sophie Ørsted hed hun som gift kvinde. Hendes mand var juristen Anders Sandøe Ørsted, efter alt at dømme ikke så flamboyant. Sammen boede de inde i byen, Vestergade 22 helt nøjagtigt. Det er Christian Elling, der har styr på adresserne: hr. og fru Ørsted boede Vestergade 22, mens balladen stod på. Elling mener at kunne få øje på et helt "poetisk Foraar" - fordi Oehlenschläger havde boet i nummer 19, og fordi skuespilleren Michel Rosing lidt senere rykkede ind i gaden - Rosing var kendt for sine elskerroller, men nok mest for sin karakteristiske norske udtale, som betød, at en hel generation kom til at forbinde teatrets heroiske herreroller med norsk *diktion!*

Fra Vestergade er der et stykke vej til Søndermarken - man skal forbi Vesterport. Her er det afgørende at have styr på geografien: Vesterport lå dengang, hvor Vestergade i dag munder ud i Vester Voldgade, altså lige i kanten af Rådhuspladsen.

Det er vigtigt for at kunne orientere sig i visse elementære dele af *Gjengangeren og han selv*. Gjengangeren og Jens Baggesen mødes nemlig ved Vesterport, hvorefter de sammen og samtalende sætter kursen mod Søndermarken.

Allerede her bliver det en lille smule kringlet. Der ikke bare tale om en gang (eller faktisk to fodgængere i samtale), der er tale om en genganger og han selv, dvs. den nye Baggesen og den gamle Baggesen - således forstået, at den gamle Baggesen går igen, dvs. ligner sig selv til forveksling, eller endnu mere præcist: ligner ham, som de fleste mener at kende, til forveksling. Den nye Baggesen synes, at det er på tide at blive genfødt. Jens Baggesen diskuterer altså ikke alene med sig selv eller sin bedre halvdel; han sætter også sin offentlige figur til debat.

For ikke at komplicere tingene unødigt, tror jeg det er på sin plads at holde forfatteren så vidt muligt ude af billedet her. Han er der, og det er ifølge titelbladet ham, der har skrevet det hele: *Gjengangeren og han selv, eller Baggesen over Baggesen - ved forfatteren af Riimbrevene*. Han svæver over vandene, som en dramatiker svæver over sine figurer. Ham, der kalder sig forfatteren af rimbrevene, er selvfølgelig i en vis solid forstand også Baggesen, kendt fra datidens bogmarked. Vi står altså med et helt katalog af pseudonyme stemmer, der alle er variationer over forfatternavnet, signaturen.

Ballade var der i 1806, fordi Jens Baggesen altså ikke rejste hjem til sin kuldske pariserkone efter de aftalte tre uger, men flyttede ind - i første omgang hos sin bror, men derefter hos Anders og Sophie Ørsted. Det skulle på længere sigt sætte hans i forvejen blakkede rygte totalt over styr. Han havde i 1806 lagt sig ud med sin gamle mæcen, Ernst Schimmelmann, men han var ikke desto mindre blevet modtaget med åbne arme af kritikken og litteraturhistorikerne: Nyerup kaldte ham landets største digter og indlemmede ham i *Samling af fortjente danske Mænds Portraiter*, og Knud Lyne Rahbek gav ham et æresnummer af sit tidsskrift *Tilskueren*. Det hele så dengang ret lovende ud, men i 1809 var der ikke megen velvilje tilbage i København - én ting er at kurtisere en gift mands kone, noget andet at skrive langt, poetisk og henført om hendes yndigheder under navnet *Lilia*, som sagtens kunne gennemskues som Sophie Ørsted.

Men her er vi ikke endnu; vi er efter forelskelsen – igen er Rubow min kilde: "de var vildt forelskede i hinanden", men vi er før fejden med brormand Oehlenschläger virkelig blussede op.

Sophie Ørsted er ikke åbenlyst til stede i *Gjengangeren* og han selv. Og i det hele taget var der noget hemmeligt i den på sin vis ret åbenlyse affære. Det kaldte på et røversprog fra husvennens side. Det er måske hele det trekantede arrangement, der kommer forblømt til udtryk i et samtidigt digt om en hytte "langt fra den alfare Vei". Der i hytten sidder de så, en "Broder, og Brudgom, og Brud". Bruden og brudgommens roller er hurtigt fordelt; Ørsted, det samvittighedsfulde skaffedyr får rollen som "Broder" eller "Ven". Den rene idyl, hvis man skal tro digteren: "Han, hellig ved Tanke, ved Viisdom, og Dyd – [altså Ørsted] / Jeg, hellig ved Venskab, og Sang – [altså Baggesen] / Hun, hellig ved Elskov, og Veemod, og Fryd – [altså fru Ørsted] / Til Eet nu foreenede klang".

Digtet hedder "Hytten". Er vi i Søndermarkens Eremithytte, forløberer for den, som blev reableret i 2012? Noget tyder på det. Bodil Wamberg har været i Jens Baggesens dagbog, hvorfra hun citerer – det er dagen før hans afrejse:

"Af alle poetisk-elskovssalige dage i mit liv den saligste, blandt mange salige. Hele dagen alene med Lilia. Spadseretur i Søndermarken til alle vores yndlingssteder og til sidst til Eremithytten, hvor hun gjorde sig til hyrdinde og hvor jeg legede med hende, døde i vellyst." (Sophies hjerte: en biografisk beretning om Sophie Ørsted, 2002, s. 121)

Skal vi lade billedet stå et øjeblik?

Og derpå forlade digterkærligheden. Til fordel for værket. Det består af fire dele, og jeg har været inde på hovedstykket, der oplysende bliver kaldt en "poetisk Samtale". Efter samtalen i Søndermarken skrues der op for polemikken med Baggesens egen oversættelse af verdenslitteraturens retfærdigste harme: toogtyvende sang af *Odysseen*, der hvor patriarken rydder kongsgården på Ithaka for frække bejlere. Så er der ligesom lagt et niveau for Jens Baggesens kritiske indsats i den danske litteratur.

Hele herligheden er indrammet af digte, der begge afspejler Baggesens daværende drøm om en alliance mellem ham og Oehlenschläger; det er de to brave poeter, der sammen skal løfte niveauet – tidligere havde han kaldt broderskabet ved andre navne – Aladdin og Nouredin – men her hedder den, ikke uden humor: "Hector Klangfod" og "Paris Riimbeen" – det er den sidstnævnte, altså Oehlenschläger, der tilbydes hjælp til at

finde sit sande Alexander den Store-format. I det afsluttende digt indgår de i en slags kæmpeviser som "Ridder Ro" og "Ridder Rap".

Det skal også lige nævnes, at helheden har en paratekstuel ramme i form af et indledende og et afsluttende latinsk citat fra Horats. Mere klassisk kan det ikke blive. Det sidste lover kamp til stregen (i min frie gendigtning), det andet, "Sit jus, liceatque perire poetis", er fra Poetikken og udgør baggrunden for hele spørgsmålet om gengangeriet. Det betyder "Digterne have Ret og Lov til at omkomme!" (Meyers Ordbog). Og Jens Baggesen døde og blev genfødt flere gange af lutter begejstring.

Hele værket drejer sig om, hvad digtningen skal og kan; det har et stærkt personligt udgangspunkt - hvad der vist allerede er fremgået - og det er stærkt kritisk over for København i almindelighed: "den største / Blandt alle Sladderhanke i vort Nord" (30) og over for en kritiker som Rahbek, der er skamløs i sin ros til højre og venstre og derfor relativiserer det skønne.

Igen er der solid oplysning at finde hos Rubow, der ikke lader sig besnakke af Baggesen som kritiker og i det hele taget fraskriver ham evne til at tænke teoretisk om litteratur; det handlede for meget om ham selv og mandjævningen med Oehlschläger. Nok kan Baggesen skeje ud fra tid til anden, og her i 1807 skejer han ud i "Nyromantik" men hans "litterære standpunkt er (...) snart en Vaklen imellem, snart en Forening af Efterklassicisme og Førromantik, lokalt bestemt af Wessel og Ewald som hans Forgængere" (Dansk litterær kritik, 1970, s. 59).

Jens Baggesens flirt med romantikken fik andre konsekvenser i disse produktive år; blandt andet skrev han en slags romantisk program ind i en ny udgave af rejsebogen *Labyrinten*, men det blev ved programmet, og kun de indledende kapitler blev småjusket revideret. Men Sophie hængte et billede af Baggesen op over sit skrivebord, i mahogniramme og ved siden af Goethe.

Der er tale om et værk, som er meget dybt filtret ind i sin samtid og i Baggesens liv og digtning; begge dele kan bidrage til forklaringen på, at værket aldrig siden dengang har været udgivet i sin helhed. Opgaven er værd at løfte.

Henrik Blicher

Optakt - parkvandring med Netværk Ny Litteraturhistorie 26.
april 2019

Bogen om Jens Baggesen i Europa og Europa i Jens Baggesen har sin plads i kanon, hans *Labyrinten* er en klassiker. Det kan man ikke sige om *Giengangeren*, og *han selv*, eller *Baggesen over Baggesen ved Forfatteren af Riimbrevene. Med et Tillæg* - sådan lyder den fulde titel fra 1807. Den har dog haft læsere, der har påskønnet den mærkelige blanding af litteratursatire og selvopgør. Hvor mødes den gamle og den nye Baggesen? Udenfor Vesterport, og de fortsætter samtalen i Søndermarken.

Jeg taler om *den sande Baggesen*,
Hvis danske Væsen gaaer i mig igien
Den Baggesen med Støvler og med Hat paa,
Hvis cosmopolske Trillingpen
Ei blot kan skrive taaleligen dansk,
Men naar den vil, endogsaa tydsk og fransk;
Og, som man siger, ingen kan faa fat paa -

